
A távollátás új szabályairól

Tóth Andrea Noémi*

1. Bevezetés

Az 1998. évi büntetőeljárásról szóló törvény¹ távollátásra vonatkozó szabályai kapcsán megállapítható volt,² hogy az a büntetőeljárásban nem alkalmas a sértett számára „azonnali, gyors és hatékony” segítségnyújtásra, tehát nem tölti be a jogalkotó által meghatározott célját.³ Ennek kiküszöbölésére született meg a 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollátásról (továbbiakban: Hke. tv.), mely bevezette a rendőrség által a helyszínen, legfeljebb 72 órára elrendelhető ideiglenes megelőző távollátást és a bíróság által büntetőeljáráson kívül, nemperes eljárásban legfeljebb 60 napra elrendelhető megelőző távollátást. Mindezzel együtt megkérdőjelezhető a távollátás büntetőeljárásban történt elhelyezése, hiszen emiatt sem alkalmas az azonnali, gyors és hatékony segítségnyújtásra, ugyanis az okok fennálltán kívül folyamatban lévő büntetőeljárás és „betöltött” terhelti pozíció is szükséges az elrendeléséhez, s ez a távollátásra okot adó cselekménytől időben már távol esik. A hiányosságok kiküszöbölésére alkotott Hke. tv. csak meghatározott személyi kör (hozzátartozók) relációjában hatályos és alkalmazható. Emiatt kiesnek a törvény hatálya alól azon személyek, akik nem állnak hozzátartozói viszonyban (pl. lakótársak, munkatársak), számukra marad a büntetőeljárásbeli távollátás, amely nem tekinthető azonnali, gyors és hatékony segítségnek. A távollátás három pillére (a büntetőeljárásbeli távollátás, valamint a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távollátás és megelőző távollátás) között az 1998. évi Be. hatálya alatt hiányoztak a kapcsolódási pontok, nem volt köztük koherencia, valamint problémás volt a távollátás végrehajtása és több kritika érte az ellenőrzésének szabályozását is.

2018. július 1-jén hatályba lépett az új, 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: Be.), amely több tekintetben jelentős változást hozott a kényszerintézkedések, s így a távollátás szabályaiban is. Az új szabályok

* Adjunktus, Debreceni Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi Tanszék

¹ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: 1998. évi Be.)

² Bővebben lásd: TÓTH Andrea Noémi: *A távollátás jogintézménye*. DE ÁJK, Debrecen, 2018. 213.

³ Ezt célként a jogalkotó tűzte ki a 2006. évi LI. törvény indoklásának 3. pontjában. E törvénnyel illesztette be a jogalkotó a jogintézményt a magyar jogrendszerbe.

elemzésének kiinduló pontja a Be.-t megelőző T/13972. számú törvényjavaslat és az általános indokolása, mely megfogalmazta, hogy „A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényt az elfogadása óta 89 törvény és 15 alkotmánybírósági határozat érintette, ezek összesen közel 2000 helyen változtatták meg a szöveget, ezért a Be. mind alapvető megoldásaiban, jogintézményeiben, mind pedig az egyes részletszabályait tekintve jelentős koherencia problémákkal küzd, sok helyen alappal kérhető rajta számon a következetlenség. Emellett számos újonnan bevezetett jogintézmény – legalábbis a hatályos formájában – nem váltotta be az eredetileg hozzá fűzött várakozásokat (pl. óvadék, távoltartás, tárgyalásról lemondás, kiemelt jelentőségű ügyek külön eljárása), ezért ezek átfogó, egységes szempontok szerinti rendszerezése elengedhetetlen.”⁴

E tanulmány elsősorban a távoltartásra vonatkozó, új büntető eljárási törvényben megtalálható szabályokra koncentrál. A vizsgálat fő szempontja, hogy a jogintézménnyel szemben felmerült anomáliákra és a megfogalmazott kritikákra is tekintettel, a korábbi szabályozáshoz képest ezek tekinthetőek-e előrelépésnek, vagy az új szabályok ellenére „helyben járunk”, esetleg visszalépésnek vagyunk-e tanúi. Ezen konzekvenciák után kísérletet teszek annak megfogalmazására, hogy a távoltartás mely elemeiben lenne szükség további módosításra (akár a jogalkotás, akár a jogalkalmazás területén).

2. A távoltartás új szabályai

A kodifikáció egyik fontos célja volt, hogy „az állam minden eddiginél jobban fejezze ki, hogy a szenvedett fél mellé áll, és a büntetőeljárás lefolytatását érdemben elősegítőkre is partnerként tekint.”⁵ A Be. a preambulumban deklarálja, hogy „Az Országgyűlés [...] különös hangsúlyt fektetve a bűncselekmények sértettjeinek fokozott védelmére, valamint jogaik érvényesítésére [...] a következő törvényt alkotja”⁶ Tehát a Be. céljai között is láthatóan szerepel a sértettek jogainak fokozott figyelembe vétele, s ez a távoltartás elrendelési lehetőségének szélesedését, a folyamat egyszerűbbé válását ígéri.

A kényszerintézkedésekre vonatkozó általános szabályokat⁷ a távoltartásra is alkalmazni kell, mely garanciális szempontból egyértelműen szerencsés megoldásnak tekinthető, s nyomatékosítja a kényszerintézkedések ultima ratio jellegét.⁸ Így fontos követelmény az arányosság, azaz csak a legszükségesebb mértékben és ideig korlátozza az érintett személy alapvető jogait⁹. Szem előtt kell tartani a fokozatosság elvét, mely szerint súlyosabb korlátozással járó

⁴ T/13972. számú törvényjavaslat 316.

⁵ SZABÓ József Tamás: Célok és eredmények az új Büntetőeljárási törvény kodifikációja során. *Ügyészek Lapja*, 2016/3-4. 35.

⁶ Be. Preambulum.

⁷ Be. 271. §

⁸ RÓTH Erika: A kényszerintézkedések változó rendszere és részletszabályai. *Ügyészek lapja*, 2016/3-4. 40.

⁹ Be. 271. § (1) bek.

kényszerintézkedés akkor rendelhető el, ha a kényszerintézkedéssel elérni kívánt cél kisebb korlátozással járó kényszerintézkedéssel vagy egyéb eljárási cselekménnyel nem érhető el.¹⁰ Végrehajtása az érintett kíméletével, a korlátozással nem érintett alapvető jogait tiszteletben tartva történjen, s figyelemmel kell lenni arra, hogy az az érintetten kívüli személyt csak a legszükségesebb mértékben érintsen.¹¹ További követelmény (mely a távollátás végrehajtása során is követendő), hogy végrehajtása során ne kerüljenek nyilvánosságra az érintett magánéletének a büntetőeljárással össze nem függő körülményei, illetve a személyes adatai.¹² A hatóságoknak lehetőség szerint el kell kerülniük a szükségtelen károkozást, továbbá a bíróság az általa elrendelt távollátás végrehajtásához a nyomozó hatóság közreműködését veheti igénybe.¹³ Ezt nem fejt ki bővebben a törvény, így akár arra is lehetőség látszik, hogy a távollátás elrendelésekor a bíróság által meghatározott időpontban a terhelt visszamenjen a számára tilalmazott helyre (akár a tulajdonában álló házába, lakásába) és rendőri felügyelet mellett elhozza onnan a szükséges holmijait. Ez az értelmezési lehetőség előrelépést jelentene a végrehajtás szempontjából mind a terheltnek, mind pedig a sértettnek, s különösképpen akkor működhetne ez gördülékenyen, ha a bíróság a távollátást elrendelő határozatában ezt kifejezetten előírná (akár pontos naptári nap, óra és perc megjelölésével).

2.1. A távollátás célja, tartalma. A távollátás célja, hogy a terhelt szabad kapcsolattartását és ennek érdekében a szabad mozgáshoz és lakóhely, tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza.¹⁴ Indítványozó az ügyész és a sértett¹⁵ lehet. A Be. elvileg nem zárja ki jogi személy sértett esetén sem a távollátást, bár ez a gyakorlatban ritkán képzelhető el. De például olyan esetben indokolt lehet, amikor a terheltnek érdeke lehet a bűncselekmény elkövetése után visszamenni a jogi személy sértett székhelyére, telephelyére, fióktelepére, hogy bizonyítási eszközöket tüntessen el és ezzel megnehezítené vagy megghiúsítaná a bizonyítási eljárást. Nem biztos azonban, hogy ez mindig hatékonyan működik majd, de az esélyt és főként a tájékoztatást meg kell adni a sértettek számára.¹⁶

A távollátás tartalmának középpontjában továbbra is a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának, illetve – ha ez a sértett vonatkozásában állapítható meg – a bűnismétlés megakadályozásának érdeke áll.¹⁷ Amennyiben ezt

¹⁰ Be. 271. § (2) bek.

¹¹ Be. 271. § (3) bek.

¹² Be. 271. § (5) bek.

¹³ Be. 271. § (6) és (7) bek.

¹⁴ Be. 280. § (1) bek.

¹⁵ Indítványozó a polgári jog szabályai szerint korlátozottan cselekvőképes kiskorú sértett is lehet. [Be. 69. § (3) bek.] A Be. szerint a sértett fogalma: „A sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.” (Be. 50. §) Fontos újítás, hogy nemcsak természetes, hanem jogi személy is lehet sértett. Lásd bővebben: BÉRCES Viktor: A sértett perjogi pozíciójában beálló változások elemzése és kritikája az új büntetőeljárás törvény tükrében. *Kúriai döntések, bírósági határozatok*, 2017/6. 857.

¹⁶ Uo. 858.

¹⁷ Be. 277. § (1) bek.

tekintjük a távoltartás „alapelvének”, fő indokának, úgy azt kell konstatálni, hogy e tekintetben változatlan az 1998. évi Be.-hez képest. Azaz továbbra sem kizárólagosan, de legalábbis nem elsődlegesen a sértett áll az elrendelés középpontjában, hanem a bizonyítási eljárás sikeressége. Vitathatatlan, hogy szoros kapcsolat állhat fenn a bizonyítás sikere és a sértett által tett vallomás között, azonban épp e helyen lehetett volna a leginkább érzékeltetni azt, amennyiben a jogalkotó a távoltartás szellemiségében és szabályaiban koncepcionális változtatást kívánt volna tenni. Ezt a következtetést erősíti meg a távoltartáshoz fűzött indokolás is, amelyet az Alaptörvény értelmében a jogszabály értelmezése során figyelembe kell venni¹⁸: *„A törvény a távoltartás jogintézményének jellegén nem kívánt érdemben változtatni.”*⁴⁹ Ebből kiindulva az feltételezhető – melyet szintén megerősít a Be. indokolása²⁰ –, hogy alapvetően továbbra sem a sértett érdeke fogja vezérelni az elrendelést, így nem a neki történő minél gyorsabb és hatékonyabb segítségnyújtás lesz az elsődleges szempont. Azonnali segítségnyújtást már a szabályozás büntetőeljárásai kényszerintézkedés volta miatt sem lehet vizionálni, tekintettel arra, hogy az alanya ezt követően is csak a terhelt lehet, ami továbbra is magával hozza ugyanazokat a problémákat, mint amelyeket az 1998. évi Be. hatálya alatt tapasztalhattunk: betöltött terhelti pozíció szükséges a bírósági döntéshez, s mire idáig eljut az ügy, addigra időben távol vagyunk az okot adó cselekménytől.

A távoltartással érintett bármely, a bíróság által meghatározott személy lehet, akivel a terhelt közvetlenül vagy közvetve nem léphet kapcsolatba, illetve ettől a személytől távol kell tartania magát.²¹ A Be. kijelentő módot használ a távoltartás ezen fordulataánál (*„Távoltartás elrendelése esetén a bíróság magatartási szabályként előírja”*²²), ezzel ezt tekinthetjük távoltartó határozat kógens tartalmi elemének, hiszen ez a fordulat adja a jogintézmény lényegét. Nem kizárt, azonban nem is volt gyakori az 1998. évi Be. bírósági gyakorlata alapján annak előírása, hogy a bíró a határozatban meghatározott távolságot írjon elő, amelyen belül a terhelt nem közelítheti meg a sértettet. A kényszerintézkedés tartalmának pontosabb kitöltése és a végrehajtás egyértelműsége érdekében ahol csak lehet, törekedni kellene ennek meghatározására. Már csak azért is, mert mind az 1998. évi Be., mind pedig a hatályos Be. a „közvetlenül vagy közvetve” történő kapcsolatfelvétel tilalmát tartalmazza, s ennek egyik eleme lehet annak előírása, hogy hány méternél nem mehet közelebb a terhelt a védett személyhez.

A sértettel vagy más meghatározott személlyel történő kapcsolat megtiltása érdekében *„a bíróság magatartási szabályként előírhatja, hogy a terhelt meghatározott lakást hagyjon el és onnan maradjon távol, illetve a távoltartással*

¹⁸ Alaptörvény 28. cikk.

¹⁹ Be. indokolás a 280–295. §-hoz.

²⁰ *„Lényeges kiemelni, hogy a távoltartás már nem csupán a sértett vonatkozásában rendelhető el, hanem olyan személy vonatkozásában is, akitől történő távolmaradás alkalmas lehet a kényszerintézkedéssel elérni kívánt cél - a bizonyítás megnehezítésének, megghiúsításának megakadályozása - biztosítására.”*Uo.

²¹ Be. 280. § (2) bek.

²² Uo.

*érintett személy tényleges tartózkodási helyétől, munkahelyétől, az e személy által rendszeresen látogatott intézményektől vagy egyéb helytől, különösen nevelési, nevelési-oktatási- vagy gyógykezelés céljából látogatott egészségügyi intézménytől, vallásgyakorlása során látogatott épülettől tartsa távol magát.*²³ Az utóbbi kötelezettség teljesítése nem teheti lehetetlenné a terhelt számára azon jogok gyakorlását, amelyeket a távoltartással érintett személy vonatkozásában a magatartási szabályok érintenek.²⁴

Meg kell jegyezni, hogy a gyakorlatban a határozatok legtöbbször a közvetlen és a közvetett kapcsolatfelvétel tilalma között nem választottak (tehát nem „vagy”), hanem mindkét formát előírva tiltották meg a kapcsolatfelvételt. A XXI. században ugyanakkor már nemcsak a fizikai megközelíthetőségre kell gondolni, hanem az internet segítségével használható online felületek adta lehetőségekre is. A jogszabály erre sem tér ki, s elképzelhető, hogy a gyakorlat is marad az eddigiekhez hasonlóan annál a megoldásnál, hogy előírja mind a közvetlen, mind pedig a közvetett kapcsolatfelvétel tilalmát, beleértve ebbe az online módot is.

A jövő bírói gyakorlatából vonható le majd következtetés arra nézve, hogy az új szabályok alapján továbbra is elrendelik-e a távoltartást teljes körűen, azaz személytől és helytől is, vagy elindul az a tendencia, hogy kizárólag a meghatározott személlyel történő kapcsolatfelvétel lesz tilos (mert ez elegendő a bizonyítás sikere, illetőleg a meghatározott személy védelme szempontjából) és más, egyéb tilalmat – így például lakóhely, egészségügyi-, oktatási intézmény megközelítésének tilalmát – nem rendel el a bíróság. Enyhébb magatartási szabályt a bíróság hivatalból írhat elő a távoltartás meghosszabbítása vagy fenntartása esetén, amennyiben az elérni kívánt cél ezzel is elérhető. A terhelt hátrányára történő módosításhoz vádemelés előtt ügyészi indítvány szükséges.²⁵

A távoltartás jelentőségének növekedését jelzi a korábbi Be.-hez képest, hogy az előírt magatartási szabályok módosításával kapcsolatos végrehajtási szabályokról (a bűnügyi felügyelettel együtt) önálló IM rendelet²⁶ szól.

2.2. A távoltartás elrendelésének okai. Az új Be. a kényszerintézkedéseket némileg átstrukturálta, s közös általános elrendelési okokat teremtett a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéseknek. Általános feltétel az, ami a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes valamennyi kényszerintézkedésre alkalmazandó, hogy szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folyó büntetőeljárásban a terhelt bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható vagy vele szemben vádat emeltek. Az 1998. évi Be.-hez képest a Be. nemcsak annyit ír elő, hogy a terhelttel szemben lehet elrendelni, hanem pontosításra került, hogy megalapozott gyanú áll fenn, vagy vele szemben vádat is emeltek már. Az alapjogi érintettség okán továbbra is fontos a szükségesség, arányosság tesztje, hiszen e törvény által is deklaráltan csak akkor lehet elrendelni a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes

²³ Be. 280. § (3) bek.

²⁴ Be. 280. § (4) bek.

²⁵ Be. 295. § (1)–(2) bek.

²⁶ 15/2018. (VI.15.) IM rendelet a bűnügyi felügyelet és a távoltartás végrehajtásáról.

kényszerintézkedéseket, ha céljának eléréséhez ez szükséges, és az elérni kívánt cél más módon nem biztosítható.²⁷ A törvény valamennyi személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés vonatkozásában tartalmaz általános feltételeket három okcsoportban, s ezek mindegyikében két-két esetet, így összesen hat esetet tartalmaz. Ezek az 1998. évi Be.-beli előzetes letartóztatás okaival állíthatók párhuzamba. Látszólag bővíti az új törvény az okok körét, azonban tartalmilag nem szélesíti, csupán a gyakorlatnak megfelelően új definíciókkal is pontosítja a szabályozást.²⁸ Egyetértve Czine Ágnes alkotmánybíró asszonnyal, a szabályozás éppen emiatt ellentmondásos, ugyanis az új törvény következő szakasza az egyes kényszerintézkedések (így a távoltartás, a bűnügyi felügyelet, letartóztatás) elrendelési okait sorolja. Tehát mégsem alkalmazhatóak minden, e körbe tartozó kényszerintézkedésre a Be. 276. §-ban foglalt általános okok,²⁹ így például a terhelt jelenlétének biztosítására nem rendelhető el a távoltartás.

Távoltartás esetén különös elrendelési ok a bizonyítás sikeressége, illetve ha a sértett vonatkozásában állapítható meg, akkor a bűnisméltés megakadályozása. Hiányzik az 1998. évi Be. szerinti fordulat, hogy a „*sértett tanú befolyásolásával [...] veszélyeztetné a bizonyítást*”³⁰ továbbá annak kiemelése is, hogy „*a sértett sérelmére újabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el*”.³¹

Előremutató, jelentős újdonság a szabályrendszerben, hogy a Be. megteremti a kapcsolatot a Hke. tv.-beli ideiglenes megelőző távoltartással. Amennyiben az ülésen a bíró úgy látja, hogy a távoltartás elrendelésének feltételei nem állnak fenn és az elrendelésére vonatkozó indítványt a sértett nyújtotta be, a bíróság tájékoztatja az indítványozót arról, hogy a Hke. tv. szerinti ideiglenes megelőző távoltartás elrendelését kezdeményezheti. Ha az indítványozó hozzájárul, a bíróság a távoltartás elrendelésére vonatkozó indítványt az ideiglenes megelőző távoltartás elrendelésére irányuló indítványként a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervének megküldi.³² Üdvözlendő, hogy a Be. törekszik kapcsolatot kialakítani a távoltartás pillérei között, azonban felmerül a kérdés, hogy ezt miért az ideiglenes megelőző távoltartással teremti meg, s miért nem a megelőző távoltartással, vagy még jobb esetben mindkét büntetőeljáráson kívüli távoltartással. Véleményem szerint indokolatlan e szűkítés, a problémák minél komplexebb kezelése érdekében fontos lenne a koherencia és az átjárhatóság megteremtése az igénybe vehető távoltartások között. Ezen túlmenően az eljárási szabályokat is egységesíteni lehetne azzal, ha a bíróság által megállapított enyhébb vagy hátrányosabb módosítási lehetőségek a megelőző távoltartás szabályai között is megjelenéne, s lehetőség volna ezek alkalmazására.

²⁷ Be. 276. § (1) bek.

²⁸ CZINE Ágnes: A kényszerintézkedések az új büntetőeljárás törvényben. *Fundamentum*, 2016/2-4. 96.

²⁹ Uo.

³⁰ 1998. évi Be. 138/A.§ (2) a, pont.

³¹ Uo. b, pont.

³² Be. 478. § (4) bek.

Bírósági tapasztalatok szerint a jogkereső állampolgárok számára sokszor nem egyértelmű, hogy miért is van két távoltartás, melyik mire szolgál.³³ Álláspontom szerint ez az esetleges bizonytalanság hatóságoktól kapott pontos tájékoztatással könnyen orvosolható.

2.3. A távoltartás időtartama. Kiemelendő újdonság és jelentős változást hozhat a távoltartás hatékonyságában az, hogy az 1998. évi Be.-ben foglalt legalább tíz, legfeljebb hatvan naphoz képest az időtartama jelentősen növekedett és differenciálódik, aszerint, hogy vádemelés előtti vagy utáni elrendelésről van-e szó.

A vádemelés előtt elrendelt távoltartás az elsőfokú bíróság tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, de legfeljebb négy hónapig tarthat, melyet a bíróság alkalmanként legfeljebb négy hónappal meghosszabbíthat. Erre a tartamának lejártá előtt legalább öt nappal az ügyész, sértett indítványa esetén a sértett vagy az ügyészség tesz indítványt.³⁴

Vádemelés után az elsőfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott távoltartás az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig tart. A büntetőeljárás bírósági szakaszát követve szabályozza a Be. azt, hogy az elsőfokú bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott, valamint a másodfokú bíróság által elrendelt távoltartás a másodfokú eljárás befejezéséig tart. A másodfokú bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott, továbbá a harmadfokú bíróság által elrendelt távoltartás a harmadfokú eljárás befejezéséig tart.³⁵ Látható, hogy immár sokkal hosszabb tartamú, akár az egész eljáráson átívelő lehet a távoltartás, ami jelentős előrelépés a sértettek védelme és a bizonyítás sikeressége szempontjából. Amennyiben hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás következik, a másodfokú vagy a harmadfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott távoltartás a megismételt eljárásra utasított bíróságnak a megismételt eljárásban a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, vagy fellebbezés esetén a fellebbezés elbírálására jogosult bíróság 630. § (5) bekezdése szerinti döntéséig tart.³⁶ Ha volt fellebbezés a hatályon kívül helyező végzéssel szemben, akkor a fellebbezés elbírálása után elrendelt vagy fenntartott távoltartás a lefolytatásra, vagy a megismételt eljárásra utasított bíróság tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart.³⁷

Szintén új, a távoltartott terheltet védő és a szükségesség, arányosság, célszerűség követelményét szem előtt tartó szabály, hogy az elrendelt távoltartás indokoltságát felül kell vizsgálni. A vádemelés után, ha az elsőfokú bíróság általi fenntartásától vagy elrendelésétől számítva hat hónap eltelt és az elsőfokú bíróság még nem hozott ügydöntő határozatot, az elsőfokú bíróság vizsgálja felül; ha pedig egy év eltelt, akkor a másodfokú bíróság köteles erre. Ezt követően pedig a másodfokú bíróság, ha pedig az eljárás a harmadfokú bíróság előtt van

³³ TISZAVÖLGYI Gyöngyvér: Megelőző távoltartás a Budapest Környéki Bíróság gyakorlatában II. rész. *Családi jog*, 2018/4. 33.

³⁴ Be. 289. §

³⁵ Be. 290. §

³⁶ Be. 290. § (4) bek.

³⁷ Be. 290. § (5) bek.

folyamatban, ez a bíróság vizsgálja felül hathavonta.³⁸ A távoltartásra is irányadó az a bírósági határozat, amelyben a Kúria kimondta, hogy „akkor, ha az első- vagy a másodfokú bíróság a nem jogerős ügydöntő határozatának kihirdetését követően a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés fenntartásáról rendelkezett, a felülvizsgálat szempontjából irányadó hat hónapos határidőt ezen határozat időpontjától kell számítani”.³⁹

2.4. A távoltartás ellenőrzése. A távoltartás szabályainak megtartását és egyúttal az ellenőrzését is biztosító lehetőségek is jelentős változáson mentek keresztül. Mindez a kényszerintézkedés hatékonyabbá válását mozdíthatja elő, ugyanis az 1998. évi Be. szerinti rendőrségi jelentkezési lehetőséget felváltja a Be.-ben a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz, illetve az óvadék alkalmazása.⁴⁰

A kényszerintézkedések közötti mozgásteret biztosító új szabály, hogy ha a távoltartás elrendelése után állapítható meg, hogy a végrehajtásának feltételei nem állnak fenn, így különösen, ha a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz nem telepíthető, a terhelt őrizetét kell elrendelni, és a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés tárgyában a bíróság új határozatot hoz.⁴¹ Ez jelentős előrelépésnek tekinthető a távoltartás 1998. évi Be.-ben található szabályaihoz képest, amely a végrehajtás lehetetlensége esetére nem tartalmazott kiegészítő szabályt, így éppen a sértett lehetett az, aki elsőként tapasztalhatta, ha a távoltartás végrehajtásával problémák adódtak, s jelezhetette ezt a rendőrségnek. Mindez nemcsak hosszabb folyamatot, hanem egy újabb atrocitást is jelentett a sértett számára, amelytől remélhetőleg a Be. vonatkozó szabálya megkímélheti majd.

A terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz a távoltartás ellenőrzésére csak egy lehetőség a bíróság számára, „*elrendelheti*”⁴² (s nem pedig kötelezettség, mint ahogy a bűnügyi felügyelet esetén írja elő a törvény, amennyiben azt azért rendelte el a bíróság, mert a letartóztatás a maximális időtartamát elérte). Amennyiben ezt választja a bíróság, annak feltételeit az elrendelésekor a terhelttel tisztázza. Czine Ágnes alkotmánybíró asszonnyal egyetértve⁴³ a „*tisztázza*” kifejezés bizonytalan, nem egyértelmű, hogy kivel, milyen formában, pontosan mit kell egyeztetni. Ha a terhelt a technikai eszköz működtetésében nem működik közre, az a magatartási szabályok megsértésének minősül. Erre a terheltet a mozgását nyomon követő technikai eszköz alkalmazásának elrendelésekor figyelmeztetni kell.⁴⁴

³⁸ Be. 291. §

³⁹ BH2019.5.128.

⁴⁰ Be. 282.§

⁴¹ Be. 293. § (1) bek. A törvény indokolása szerint ilyenek tekinthető még az is, ha „az érintett lakóhely lakhatatlan, vagy a felett nem az a személy rendelkezik, akinek a hozzájárulására figyelemmel a kényszerintézkedést elrendelték”. Lásd: Indokolás a 280–295. §-hoz.

⁴² Be. 283. § (1) bek.

⁴³ CZINE: i.m. 97.

⁴⁴ Be. 283. § (3)–(4) bek.

Az óvadék a letartóztatás alternatívája helyett új szerepet kapott a Be.-ben: a bíróság által meghatározott, de a terhelt vagy a védője által letehető pénzüsszeg, amely a távoltartás (és a bűnügyi felügyelet) szabályainak megtartását szolgálja és a terhelt eljárási cselekményeken való jelenlétét segíti elő.⁴⁵ Csak pénzüsszeg lehet, nem jöhet szóba óvadékként például értékpapír, forgalomképes ingatlan vagy jelzálogjog, így ez szűkebb lehetőséget jelent, mint amit az 1896. évi bűnvádi perrendtartás megengedett.⁴⁶ Nem lehet kevesebb, mint ötszázezer forint, annak összegét a bíróság a bűncselekmény tárgyi súlya alapján, a terhelt személyi körülményeire és vagyoni helyzetére is figyelemmel állapítja meg.⁴⁷ A letételét indítványozhatja a terhelt vagy a védője, melynek alapján a bíróság széles mozgástérrel rendelkezik. Lehetősége van az indítvány elutasítására, ezután a terhelt vagy védője az óvadék megállapítása iránt ismételten akkor terjeszthet elő indítványt, ha új körülményre hivatkozik.⁴⁸ Az is lehet, hogy a bíróság megállapítja az óvadék összegét és az óvadék letétele esetére a távoltartás mellett elrendelt bűnügyi felügyeletet megszünteti, vagy enyhébb magatartási szabályokat ír elő.⁴⁹ Kizárt azonban az óvadék a távoltartás esetén enyhébb magatartási szabályok előírása érdekében.⁵⁰ A letevő elveszíti az óvadékokat, ha a távoltartás szabályainak megszegése miatt elrendeli a bíróság a letartóztatását.⁵¹ Ha a letevő elvesztette az óvadékokat, szankciós jelleggel írja elő a Be., hogy ezután óvadék ismételten nem állapítható meg.⁵² Ha a terhelt vagy védője a határidőn belül nem tette le az óvadékokat, megállapítása iránt ismételten akkor terjeszthet elő indítványt, ha új körülményre hivatkozik.⁵³ Önkéntes jogkövetés esetén, ha a távoltartás megszűnt vagy azt megszüntették, az óvadék összege visszajár a letevőnek.⁵⁴

2.5. A távoltartás megszegésének szankciói. Változatlan, hogy amennyiben a terhelt megszegi a távoltartás szabályait, vele szemben rendbíróság szabható ki.⁵⁵ Ez tekinthető a szankció első lépcsőfokának, ugyanis ismételt, vagy súlyos szabályszegés esetén a terhelt őrizetbe vehető és a távoltartás magatartási szabályainak megszegése esetén a távoltartás mellett vagy helyett a terhelt bűnügyi felügyelete rendelhető el; a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz alkalmazása rendelhető el; hátrányosabb vagy más magatartási szabályok megállapításának van helye, vagy a terhelt letartóztatása rendelhető el.⁵⁶ A jogszabály igyekszik a fokozatosság elvét betartva utolsó lehetőségként kínálni a letartóztatást, ezzel is érvényre juttatva a kényszerintézkedések alkalmazását

⁴⁵ Be. 284. §

⁴⁶ CZINE: i.m. 97.

⁴⁷ Be. 286. § (2) bek.

⁴⁸ Uo. (5) bek.

⁴⁹ Uo. (3) bek.

⁵⁰ Kizárt továbbá előzetes kényszergyógykezelés elrendelése esetén is. Lásd: Be. 285. § (6) bek.

⁵¹ Be. 288. § és 293. §

⁵² Uo. (3) bek.

⁵³ Be. 287. §. (3) bek.

⁵⁴ Be. 288. § (4) bek.

⁵⁵ Be. 293. § (2) bek.

⁵⁶ Be. 293. § (3) bek.

átható célhoz kötöttséget, valamint a szükségesség és arányosság tesztjének fontosságát.

3. Záró gondolatok

A jogalkotó a továbbiakban is ragaszkodik a korábbi koncepcióhoz, mely szerint a távollátás kényszerintézkedésként található meg a büntetőeljárás törvényben. Ezzel álláspontom szerint az alapvető probléma is fennmarad (betöltött terhelti pozíció szükséges és hosszabb idő telik el a bűncselekmény elkövetésétől a bíróság döntéséig), így a sértett számára a büntetőeljárás távollátástól remélt azonnali, gyors és hatékony segítség vélhetően ezután is elmarad. Továbbra is kérdés maradhat ezért, hogy valóban indokolt-e a távollátás büntetőeljárásbeli elhelyezése. Amennyiben erre a kérdésre igen a válasz, indokolt lenne a Hke. tv. személyi hatályát bővíteni, hogy minél szélesebb kör tudja igénybe venni a büntetőeljárás kívüli távollátásokat.

A Be. alkalmazkodva az igényekhez kaput nyit a Hke. tv.-beli pillérek irányába, azonban célszerű lenne a megelőző távollátás felé is megtenni ezt, hiszen csak koherens, a teljes rendszeren átívelő védelemmel lehet esély arra, hogy a sértettek, illetve bántalmazottak hatékony és gyors segítséget kapjanak.

Továbbra sincs lehetőség arra, hogy a távollátást a kiszabott büntetésbe a bíróság beszámítsa és arra sem, hogy a hatálya alatt állt személy kártalanításban részesüljön.

Nem rendezi a Be. azt a gyakorlatban igen sokszor felmerülő kérdést sem, hogy hová menjen a távollátás hatálya alatt álló, mikor és hogyan viheti el az esetlegesen közösen használt ingatlanból a szükséges ruháit, személyes tárgyait, főleg, hogy a Be. alapján már nemcsak legfeljebb hatvan napra, hanem hónapokra távol kell maradnia akár a saját tulajdonában álló ingatlantól is.

Szintén fontos lenne ezen szabályok rendezésén túl a háttér-intézményrendszer lehetőségeit bővíteni, amelyek akár a távollátás esetleges kudarca esetén is menekülő utat jelenthetnek a családon belüli erőszak sértettjei, bántalmazottai számára. Jóllehet, ennek kidolgozása és működtetése nem a büntetőeljárás feladata, azonban egyes jogintézmények (pl. a távollátás) hatékony működéséhez elengedhetetlen lenne. Innen már csak egy lépés lenne a hatóságok tájékoztatási kötelezettségét előírni a sértettek, bántalmazottak számára arról, hogy hol kaphatnak azonnali segítséget (akár anyagi jellegűt, akár szállást, ellátást) családon belüli erőszak esetén, illetve a terhelt, bántalmazó számára arról, hogy hová mehet a távollátás alatt.

Látható, hogy a Be. számos, hatékonyságot fokozó újítást hozott a távollátás szabályaiban, azonban több vonatkozásában további jogalkotói lépések látszanak szükségesnek.
